

PREU: Eixemplar gratuït

Gmail rocchabas2018@gmail.com

DÉNIA

Twitter @CulturalRoc

Extra Maig - 2023

**ASSOCIACIÓ CULTURAL
ROC CHABÀS LA MARINA
DÉNIA**

Senyora Rosa Seser: ¿diu vosté que'l Marqués de Dénia no fea de traductor de valencià?

monquilí en el Congrés de Madrit.

Rosa Seser es especialista en el marqués de Dénia o duc de Lerma. De fet, dasta ha coordinat encontres i curssets a on donava llum referent a:

“las nuevas posturas historiográficas sobre la controvertida figura del Duque de Lerma, privado del rey Felipe III, su papel como Marqués de Denia y el estudio detallado...” (UNED, *El Duque de Lerma y el marquesado de Denia, Coordinadora: Dª Rosa Seser. Denia, 2010*)

Per tant, com Seser coneix vida i milacles de Ferrando de Rojas Sandoval y Borja, marqués de Dénia i duc de Lerma, li preguntí si havia trobat més documentació sobre la faceta de traductor de valencià pera'l sobirà Felip III d'Espanya (II de València). L'erudita, en mijà somriure de conill, em digué que eren suposicions sense fonament, i que mai havia vist un document relatiu a eixa activitat del duc de Lerma. Pera donar força al seu veredicte, en expressió de suficiència, em digué:

«*Mire, si el marqués de Denia era castellá, ¿cómo anava a coneixer el valenciano?*» (Seser i Pérez, especialista en el marqués de Denia).

Tenia raó en part. Efectivament, Ferrando de Rojas Sandoval i Borja havia naixut en Tordesillas (a.1553), pero era un Borja dasta els nyítols, de la mateixa sanc que'l duc de Gandia St. Francesc de Borja i el Papa Borja; que sí parlaven valencià.

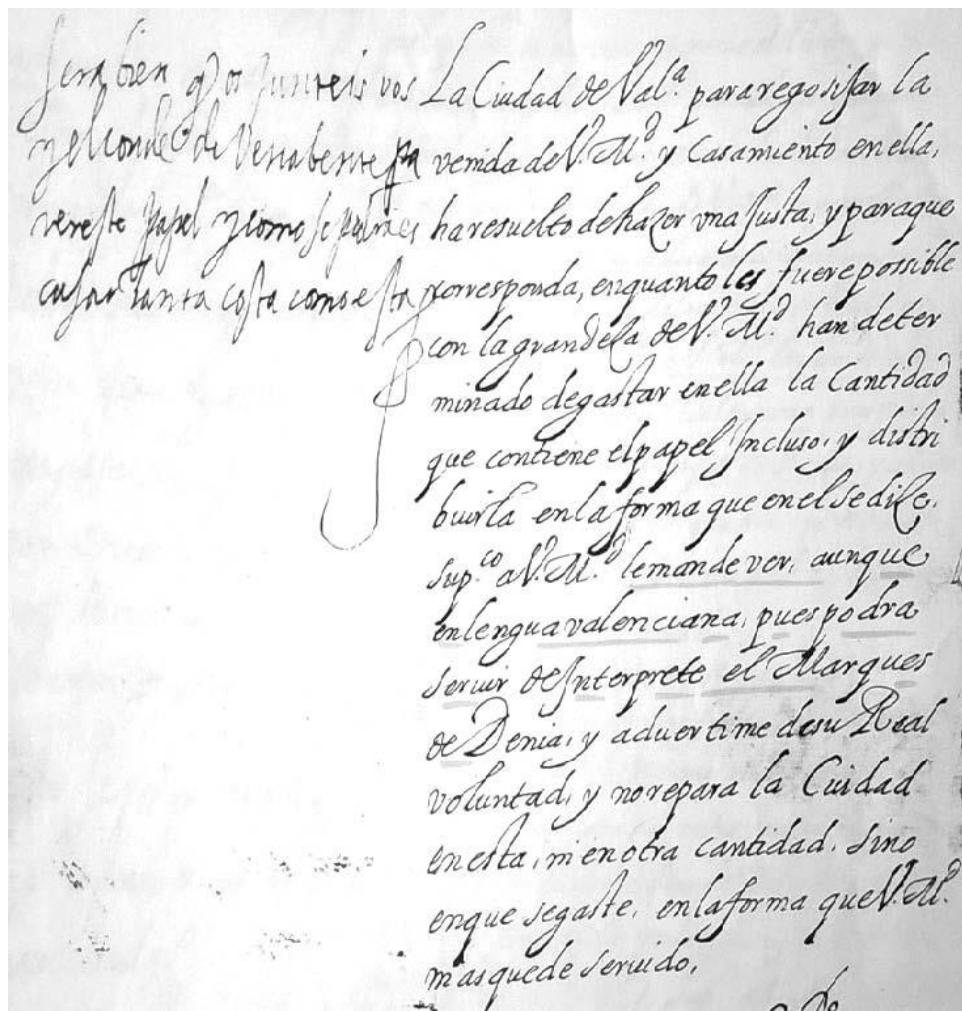
En idioma valencià tenim certes veus polisémiques com *marcolfa* (de *Marcolfa*, mare de *Bertoldino* en l'*Astutie solitissime di Bertoldo*, del it. Croce) que's diu de la dona astuta, que fa acció moralment lleja en dissimul, que's com la senyora Rosa Seser fa a vegades fil de cagarcos. Tot lo que ampoma heu catalanisa; i, en ciutat chicoteta, el càrrec d'archivera municipal dona valor de llei a lo que escriu i als conceptes que solta la, per atra banda, educà mauleta.

Al visitar l'archiu de Dénia em doní cónter que l'archivera Seser es mereixia eixe primit catalaniste ‘Tardor 2011’ (‘otony’ en valencià cult, del lletí *autumnus*, que donà el fr. *automne*, it. *autunno*, port. *outono*, val. *otony*, etc.). El gallardó l'arreplegá Seser de mans d'una troupe estrafalaria, en exemplars com Cocacola Baldoví, artista que fa la

El marqués de Dénia —inmortalisat per Rubens i, també, per lo molt que furtava—, es sentia valencià, i la noblea del Imperi d'Espanya heu sabia. Aixina, el flare Fonseca comentava:

“y aconsejándose su Magestad en negocios graves con el Duque de Lerma, que era valenciano, y tenía buena parte de sus Estados en aquel Reyno” (Fonseca, Damián: *Justa expulsión de los moriscos, Roma*, 1612, p.205) El mateix croniste donava validea a lo dit, per haver vixut molt de temps en el Reyne de Valencia:

“de todas estas cosas tengo noticia, por averme (sic) criado en aquel Reyno de Valencia, y aver vivido en el, por espacio de veynte años” (Fonseca: *Justa expulsión de los moriscos, Prólogo, Roma*, 1612)

preguntat pera Seser. Si, per eixemple, yo haguera trobat un document a on es diguera que'l marqués de Dénia —autètic rei d'Espanya en el 1600—, fea de traductor de català, ¿heu desconeixeria Rosa Seser? Apostaria ma vida a que la senyora Seser donaria la reproducció del document en tots el panflets que editara l'Ajuntament de Dénia i, ademés, ficaria en jagantesques lletres roges lo de ‘traductor de català’.

Els que empomen prémits ‘Tardor’ son aixina. Lo que seguix, resumit, es l'articul a on donava a conéixer que'l marqués de Dénia traduïa la llengua valenciana al sobirà: Lo que seguix, resumit, es l'articul a on donava a conéixer que'l marqués de Dénia traduïa la llengua valenciana al sobirà :

De totes formes, fa molts anys doní a conéixer lo que havia trobat en l'ACA: que'l Marqués de Dénia era traductor de valencià pera'l rei d'Espanya.

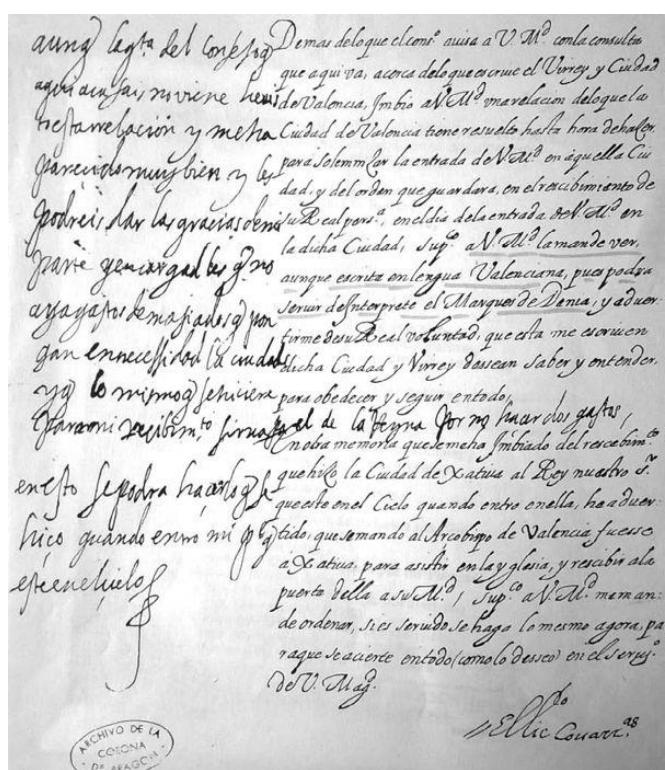
L'articul es publicà el 24 de setembre de 1996 en el diari Las Provincias, molt llegit en Dénia. Per tant, ¿qui pot creure que Rosa Seser, archivera de Dénia i especialista en eixe personage, estiga tant en Babia que no sàpia, que no conega, que no haja parlat d'astó en cap dels especialistes en el duc de Lerma?. Atre

El Marqués de Denia, traductor de llengua valenciana

(Las Provincias, 24/ 09 /1996)

Ebelto, inteligente, elegante, hierático y máxima autoridad en España; lo tenía todo, pero era gafe:

«Yendo a Valencia, al entrar el Rey y el duque de Lerma en la barca de Arganda, no entraron, y los que pasaron en ella se hundieron. En Valencia, haciéndole al Rey salva los mosqueteros, reventaron los mosquetes. Como los valencianos no consintieron dar las almadrabas al duque, regresaron a Madrid sin hacer Cortes y se fueron al Escorial, y aquella noche se quemaron los cuatro cuartos de la casa; fue de espantar» (Bib. Nacional, Ms. 9856)

Dejando el festivo introito, lo cierto es que el duque de Lerma (en el Reino de Valencia preferían llamarle marqués de Denia) controlaba el poder y, como valencianohablante, traducía los documentos dirigidos al monarca. Así, el 11 de enero de 1599 llegaba a Madrid una relación de la entrada real en Valencia, indicando a:

«Vuestra Majestad la mande ver, aunque escrita en lengua valenciana, pues podrá servir de intérprete el marqués de Denia» (ACA, L. 1350).

Esta fórmula se repite en otros legajos. Los textos traducidos por «el de Lerma» (así conocido en Castilla) contenían estructuras léxicas que han permanecido respetadas hasta ahora, por ejemplo: «gran número de joyes y lo demés; sarau en la Llonja», frases que los inmersores y políticos melifluos transforman en «gran nombre de joies i la resta; sarau a la Lotja»; es decir, en el mixtifori del IEC.

El poderoso Lerma sonreiría bajo el bigote si, supongamos, leyera «adresa» como sinónimo de «domicilio»; y no es que desconociera el término, pues tradujo frases como estas: «Esta ciutat adresará carrers y lo portal de S. Vicent». Para un valenciano como él, la connotación del vocablo coincidía con la expresada por el notario Carlos Ros en 1764: «adréç» equivalía al castellano aderezo, no a vivienda o domicilio. El duque no hubiera consentido la imposición de caprichos léxicos escogidos entre arcaísmos y neologismos por los filólogos del IEC.

Con el duque de Lerma se medían palabras y títulos. En «Relaciones Universales del Mundo» (Valladolid, año 1603) citan a Barcelona como «cabeza del condado de Cataluña» (f. 3), y no es errata de imprenta, sino el título correcto de la expansionista región.

La obra está «dirigida a don Francisco Gómez de Sandoval, duque de Lerma». Respecto a la claudicación ante el catalanismo ‘adreça’ por parte de nuestras débiles instituciones (vean recibos de Hacienda, Telefónica, Universidad, etc.) tiene que ver con el razonamiento del lingüista Alvaro Gálvez:

“El carácter dialectal de un idioma se manifiesta por el sentimiento de inferioridad de quien lo practica, pues considera su habla como perteneciente a un estrato cultural más bajo que el de la lengua general».

Y no hay pueblo más acomplejado que el valenciano respecto al castellano y catalán. Hasta en las islas Feroe, con menos habitantes que Alcoy, presumen de un idioma que apenas se distingue del danés, y la ínclita TV española —autista respecto al valenciano— con motivo del partido entre España y Feroe ensalzaba su singularidad idiomática. ¡Vaya cambio con la situación del Reino en 1599!

Com Rosa Seser, especialista en catalanizar Denia, seguirá ignorant esta documentació, reproduixc sanseres les cartes que ningú catalaniste vol vórer; encá que, retallaes, les vaig publicar en ‘Historias del idioma valenciano’ (a. 2003, p.78). Per cert, d’este llibre es copiaren les reproduccions que du el llibre de la meua amiga Dª Teresa Puerto.

Rosa Seser i sa rondalla mauleta

L’Ajuntament de Dénia, en dines del contribuyent trau publicacions cares, en paper del bo i a tot color, pera arraïlar el catalanisme. Tenen tonellades d’eixemplars i la senyora Seser els endossa al primer que cau per l’archiu de Dénia. U d’ells du de títul ‘*Itinerari Històric. Un passeig per Dénia recordant la Guerra de Successió*’. Els perpetradors d’ell son Josep Ivars Pérez, ‘Premi Tardor 2008’, i Rosa Seser, ‘Premi Tardor 2011’. Com el senyor Pérez es arquitecte, intuïxc que sa contribució al panflet es reduïda, per ser l’archivera Pérez qui deu tíndrer més fum d’imprenta per sa formació de Lletres.

Assoles he parlat una vega en ella, el dilluns 27 de giner d’este 2014. La conversació es llimità a lo mínim, en preguntes que, poquet a poquet, feen que Seser em guipara sense entendre que fea allí i qué pretenia. Pera no pedrer temps, destacarem l’anronia que te de reproduir el divulgat dibuix anacrònic d’Argemí, el de la falsa proclamació en Dénia del archiduc Carles d’Austria:

«el 18 d’agost de 1705 proclama Rei de València l’arxiduc Carles a Dénia»

(Rosa Seser: La Guerra de Successió, Ajunt. de Dénia)

Deixant a banda que ‘archiduc’ s’escriu en *-ch-*, del llatí *archi* y fr. *duc* > fr. *archiduc*, val. *archiduc*, cast. *archiduque*, ingl. *archduke* (val. “archiduc”, Porcar: Dietari, 1599), l’archivera Seser desconeix, per lo vist, que’n el Regne de València no teníem el protocol castellà de *Proclamació*; aixina que’l absent archiduc (amagat en alta mar darrere dels acollonats canons del Ranelagh i el Britannia) no podia ser nomenat rei dels valencians (a soles era llegítim si fea Jurament dels Furs de la Ciutat i Regne de València).

Des de temps de Joan Fuster, u dels anacrònics documents farris que'ls catalaners exhibixen com a *leitmotiv* per impondre les quatre barres es la pintura del artista barceloní Argemí, que tant li agra a Seser. El català Tomàs Argemí (Barcelona, 1870), havia ilustrat revistes com *l'Esquella de la Torratxa* per l'any 1900 i, per la mateixa època, pintà l'anacrònica proclamació en Dénia al estil dels *péplums* històrics del expressionisme català. El prefascisme nacionaliste senyorejava la Barcelona d'Argemí, i els seus amics fea temps que havien ideat la Gran Catalunya d'asta Oriola, en les quatre barres com a símbol sagrat.

En un ambient escenogràfic que sembla del *Sombrero de tres picos* d'Alarcón, un almidonat retor beneïx la màrfega de quatre barres mentres el poble, representat per monyicots en saragüells i llauradors d'òpera bufa, es torna gàbia aplaudint a no se sap quií ni per quina raó; perque l'atre candidat, el Borbó, en cara no havia alterat cap dels

Privilegis i Furs dels valencians, ni prohibit la llengua. Tot era lo mateix, d'asta la pobrea, que'n temps del quimerètic Carles II d'Austria.

La inqueta Seser, que coneix la guerra de símbols que patim contra la Real Senyera, fa una llegea al expondre una i atra vega el dibuixet d'Argemí, en eixa banderola que mai aparegué en Dénia, com si fora prova documental. N'hia que aclarir que les autoritats borbòniques ('botiflers', que diu Seser), usaven en normalitat la llengua valenciana abans del 1707; com demostra, per exemple, l'escriu del Virrei referent als acontenyiments de 1705, usant lèxic valencià com 'placha', morfologia que hui produïx arrestilla i torna clorítics als catalanistes professionals i valencianistes matamorta:

«*día deu del mes de agost ... la Armada de Inglaterra... ancorá en la Placha de la Vila de Altea, ahon estigué fent aigua en lo Riu*» (Bib. Univ. de Valencia, ms.16)

Els habitants de Dénia, bocatorts, havíem vist en lluntania la impressionant flota dels 150 naus aliats que ocupaven la mar; i, ademés, el castell estava sense provisions. Com les condicions socials eren molt roïnes, un mercenari conegut com a Basset, al servici dels austriacs, aprofità l'ocasió i enganya al poble oferint total abolició de tributs (als pocs mesos es donaríem cónter de l'anganyifa). Al poble de Dénia li donava lo mateix l'Austria que'l Borbó. Resumint:

A El 17 d'agost de 1705, l'archiduc estava llunt de Dénia, a bordo del *Britannia* o el *Ranelagh*, buc almirant de la flota que, en el port de Dénia, havia deixat 11 naus de guerra en fusilers.

B El 18 d'agost de 1705, ocupat el poble per fusilers anglesos, dins de la iglésia de Dénia (no en la plaça major inventa per Argemí dos sigles més tart) es proclamà “Rey de España el señor Carlos III de Austria”, no de València. Els maulets eren molt espanyolistes, i a on anaven sempre feien idèntic ceremonial en l'estandart imperial del Àguila, el de Carles V i Felip II (en Barcelona els dirien els ‘aguiluchos’, per anar amunt i baix en el pardalot).

C L'eixèrcit maulet del archiduc sempre entrava en les ciutats en l'estandart imperial dels Austries en el Àguila, la bandera de la Creu de Sent Jordi dels anglesos i atres ensenyes secundaries. Aixina heu feren en Barcelona, com descriu l'italià Vincenzo Bacallar:

«a 22 de agosto dio fondo en las costas de Barcelona... llegassen hasta las puertas de Barcelona y aclamassen al rey Carlos ... enarbolaron Estandarte Austriaco y ciñeron la ciudad» (Bacallar: *Comentarios de la Guerra, Génova 1725, I*, p.172)

La bandera de quatre barres no ix mai junt a les tropes mauletes que, en 1705 i des de Dénia, anaren furtant pollastres per Altea, Muchamel o Xixona, a on s'endugueren bona pana y els arrebataren “la bandera de las Armas Imperiales”. Fugint rabo borrego, segons descriu Maltés, els maulets baixaren a Muchamel “enarbolando quatro Banderas de las Cofradías de las Iglesias”. El acte de Dénia era idèntic al fet en Gibraltar en els mateixos protagonistes, encá que’ls fusilers anglesos llevaren l'estandart Imperial dels Austries i enarbolaren la Creu de Sent. Jordi de la Ciutat de Londres i Regne d'Inglaterra:

«el día 14 de mayo (a. 1705) dio vista a Gibraltar... fixando en la Muralla el Estandarte Imperial, proclamó al Rey Carlos el príncipe de Armestad. Resistieronlo los ingleses, plantaron el suyo y aclamaron a la Reyna Ana, en cuyo nombre se confirmó la posesión y se quedó Presidio Inglés» (Bacallar, p.130).

L'archivera Seser mentix al no dir la veritat vexiològica; pero, clar, si diu que'l drap de quatre barres no pintava res en Dénia en 1705, no ampomaría prémits com el ‘Tardor’ del catalanisme expressioniste.

Els anglesos eren els que realment aguantaven a l'archiduc en el Regne; fent asobint ostentació ruidosa (‘soroll, sorollós’, com a sinònim del val. clàssic ‘ruido’, no es valencià) del seu poder en València:

«a medio día se repitió hoy la salva de artillería por el nombre de la Reyna Ana de Inglaterra» (Bib. Univ. de Valencia, ms. 460, f.134).

L'enquillotrament de Seser en Batiste Basset

En els escrits de Seser ix asobint el ‘maulet Basset’ com si fora espasacint mordifuig en fortalea de pedra redona. No obstant, l'erudit català Voltés Rius retalla s’aurèola:

«*Basset, un valenciano que había tenido que salir de España por haber cometido un crimen y que había servido muchos años en el ejército austriaco durante la guerra contra los turcos»* (Voltés: *Barcelona durante el gobierno del Archiduque*, II, p.26)

N’han més notícies inquietats d’este mercenari que matava per dines al servei dels austriacs. Un detall de la seu personalitat heu tenim en lo que’l poble va vórer en Valéncia:

«*7 de febrero 1706: salieron de la casa del Temple los Exmos Milord Peterbourg y el Conde de Carmona en un coche, aquel a la mano derecha y éste a la izquierda... queriendo subir Baset en el, no lo permitió Milord, pues mandó que cerrasen el estribo (...) al salir de la Capilla de los Desamparados... volvió a porfiar Baset en subir también al coche y le sucedió lo que se dixo antes»* (Bib. Univ. de Valencia, Ms. 460, *Diario de lo sucedido en Valencia y su Reyno, desde el día 3 de octubre de 1700 hasta el 1 de septiembre de 1715*, ff. 64, 65).

El despotisme dels mandons maulets i la vilea de Basset, pròpia de gos falderet, es silenciati per els prémits ‘Tardor’ (Si algú te curiositat per el tema, pot vórer *Señeras valencianas y pendones catalanes*, 1993, p.345) La senyora Seser diu que’l héroe Basset, fill d’un fuster d’Alboraya, pelejava contra’ls privilegis de la noblea, pero lo primer que va fer era nomenar a sa mare Marquesa de Cullera, en tots els beneficis de terres i peixqueres. El mateix Basset s’aposentá a viure en el palau del Arquebisbe en Valéncia, d’a on el tragué a bascollades el virrei maulet:

«*13 de febrero de 1706: el Virrey Cardona se quería mudar en el palacio de el Sr. Arzobispo... lo tuvo que dejar Baset»* (Bib. Univ. de Valencia, Ms. 460).

Encá que sembla que era fill d’un Basset d’Alboraya, alguns anglesos d’este llinage anaven redolant per el Regne:

“*Antonio Basset, mercader de nación Ingles, se ha representado que profesando la Sta. Fe Cathólica romana, vive en el Reyno de Valencia veinte años ha, ocho de ellos casado con una muger natural de aquella ciudad donde tiene su casa y habitación”* (ACA, Cons. d’Aragó, Sec. del R. de Valencia, Nugat 604, 16 de març 1656, f. 7).

I també:

“*Por parte de Antonio Basset, vecino de la ciudad de Alicante, natural de Inglaterra: Dice que ha doce años que casó en Valencia y veinteytres que vive y tiene su domicilio en la ciudad de Alicante”* (ACA, Sec. R. de Valencia, Nug. 604, any 1663, f. 44).

Tampoc es estrany que Basset, d’llinage anglés, estiguera combatent al costat dels fusilars anglesos del archiduc; encá que més d’una vega el tractaren com a gos basset.

Els ‘maulets’ castellanistes

Com la gent no s’anrecorda de res, i la senyora Seser armalla gabules sobre lo nacionalistes valencians que eren els maulets, ací tenen atre artícul que vaig publicar fa molts anys i que Seser, per lo vist, no ha guipat:

‘Las Provincias’, 25 d’abril 1996‘

En Cataluña y en plena Guerra de Sucesión, el 11 de mayo de 1710, se celebró la festividad de la patrona del reino de Valencia en el Monasterio de San Pedro de las Puellas de Barcelona, cantando melodías el coro del Palacio de la Condesa, siendo maestro el sacerdote Tomás Milans. El acto tenía su trascendencia, al ser promotores del mismo los doscientos valencianos huidos del reino tras la Batalla de Almansa y la ocupación de éste por las tropas borbónicas.

En Barcelona —con paraguas militar de ingleses y portugueses—, los fugitivos de Valencia, Castilla, Aragón y Navarra soñaban con regresar a sus tierras. En los años de espera, cada colectivo mantuvo celosamente sus tradiciones, sin integrarse en la cultura catalana. Quizá a ello responda que, en Barcelona, los ‘maulets’ valencianos usaran la lengua castellana o española hasta en los actos festivos. La pantomima lingüística de hablar valenciano y que les contestaran en catalán no les placía, por lo que la lengua española era la vehicular para todos en la Barcelona de los maulets .El mismo archiduque maulet Carlos de Austria, en 1712, después de siete años de estar en tierras valencianas y catalanas, siempre se dirigía en español a sus súbditos, fueran los Comunes de Barcelona o el humillado Basset. Jamás utilizó el valenciano o el catalán en cartas y alocuciones.

En consecuencia, el 11 de mayo de 1710, por deseo de los *maulets* valencianos huidos a Barcelona, las voces catalanas que componían el coro del Palacio de la Condesa interpretaron en la festividad de la Mare de Deu dels Desamparats una serie de coplas compuestas para la ocasión que, entre líneas, reflejaban el angustioso estado de ánimo en que se encontraban. El tema que rige los cánticos es la añoranza del Reino de Valencia, al sentirse extranjeros en Cataluña:

«Viendo que en María tienen /
su Amparo los valencianos, /
hoy le buscan en María /
porque están desamparados»

(Coro maulet de Barcelona, día de la Virgen de los
Desamparados. Palacio de la Condesa, 11 de mayo de 1710)

Las súplicas al poder celestial por estar «en triste y larga ausencia, rendidos, postrados, desterrados», no eran simple retórica.

La vil figura del colaboracionista como Raimon no se concebía en 1710, pese a que la suspicacia catalana hacía difícil la estancia de los maulets en Barcelona. Cualquier conversación intranscendente podía suponer cárcel o muerte. Así, en el Dietari del Consell Barceloní leemos que el sábado, a 26 de agosto de 1713:

«los Concelleres fueron a la prisión a presenciar el juicio de un preso que se llama Vicente Martínez, valenciano de nación. Fue condenado por espía a cortarle la cabeza, hacerle cuartos, la cabeza puesta en jaula de hierro, atormentado *in capite sociorum* y confiscación de bienes»

Lo que más gustó a los Consellers fue la confiscación de bienes, pero el espectáculo del lunes siguiente tampoco lo despreciaron. Tal día, después de ser atormentado lentamente, una jaula con la cabeza del valenciano Vicente Martínez adornaba las calles barcelonesas.

La realidad que muestran los documentos ‘maulets’ contradice la propaganda que cada 25 de abril ofrecen los agentes catalaneros. Los maulets jamás se preocuparon de defender la lengua valenciana, que no consideraban en peligro; pero también es cierto que jamás en la historia del Reino de Valencia se promovió tanto la lengua de Cervantes. Los actuales textos del Régimen (de la colaboracionista Generalitat) repiten el tópico de la inmersión castellana de la reina Germana, ocultando que fue cosa de niños si se compara con la efectuada por los maulets. Valga de ejemplo que los maulets, los auténticos, autorizaron e impulsaron la representación de obras teatrales exclusivamente en castellano en plena Guerra de Sucesión, entre 1705 y 1707, en Valencia.

El general Basset y sus compinches asistían complacidos a las comedias y dramas de Calderón, Moreto, Matos Fragoso, Rojas Zorrilla, etc. El colectivo maulet —en vísperas de la Batalla de Almansa— llenaba el corral de comedias de Valencia para presenciar dramas y comedias donde el valencianismo brillaba por su ausencia. Los 118 títulos era de este tipo:

El Austria en Jerusalém

Los amantes de Teruel

La garza de Portugal

El negro valiente en Flandes

El genízaro de Hungría

El sitio de Zamora

La Conquista de Orán

El conde Saldaña

Los tejedores de Segovia

Es decir, obras que ensalzaban la lengua española del Imperio y la grandeza de la dinastía austriaca. Igual actuaban los maulets catalanes en Barcelona. En 1708 y en Barcelona, cuando ningún gobierno de Madrid les obligaba a editar obras en español, publicaron los «Anales de Cataluña» en castellano. Se trataba de una obra lujosa, editada «oficialmente» y dedicada al «venerado monarca Carlos III de Austria». Es curioso que el autor rechazara el nombre propio autóctono Narcís, firmando la obra como «Narciso Feliu y Farell, caballero de la Orden de Santiago», presumiendo de pertenecer a una orden del reino de Castilla.

Igual actuaba el Correo Mayor de Valencia, un maulet llamado Jacinto Oliver, que estaba en 1708 en Barcelona y recibió el título de Caballero de Alcántara -de la orden castellana homónima-, por voluntad del archiduque Carlos III. Sorprende más si recordamos que, en el Reino de Valencia, tenían la Orden de Caballería de Montesa. Todo lo expuesto, desde los cantos a la Virgen de los Desamparados a la edición de los «Anales de Cataluña» en castellano, contradice el cliché del maulet catalanista impuesto en nuestros días por la Universidad, demostrando que los infalibles dogmas académicos pueden rozar el ridículo a poco que se investigue. Aunque esto no sucederá mientras tengan los medios de comunicación social o informativos en sus manos.

¿Y per qué assoles n'hiavien 200 o 400 valencians maulets en Barcelona?

Perque mai deixa l'archiduc Carles que l'eixércit valencià estiguera en armes; despreciant que'l Regne de Valéncia podia oferir-li de 6000 a 20000 hòmens de guerra en poc temps, com es va fer en la Guerra dels Segadors, quan els catalans assaltaren el Maestrat i els Terços del Regne, en companyies de Dénia, Oriola, Alacant, Peníscola, etc., chafaren a francesos i catalans en Tortosa i els aüixaren d'asta Barcelona. L'archiduc Carles y els seus maulets, tan alabats per Seser, nugaren les mans a l'eixércit valencià i, además, els furtaren d'asta els millors cavalls que disponien:

«Domingo, 11 de julio 1706: Este día los 3 Estamentos presentaron un Memorial al Virrey suplicando diesse su providencia para que a los soldados de las Compañías de este Reyno no se les quitasen los mejores caballos que tenían» (Bib. Univ. de Valencia, Ms. 460, f.130).

Suplicaren inútilment. Per supost que'n la Batalla d'Almansa no anà el Centenar de la Ploma en la Real Senyera ni l'eixércit del Regne que, apartats els seus soldats per órdens del archiduc, estaven admirant els drames de Calderó de la Barca en Valéncia, i combatent a sanc i foc gastronòmic a clòchines i garrofons de paelles mixtes. Respecte als 200 o 400 valencians que fugiren a Barcelona, les dos companyies que constituïren mai dugueren les quatre barres en cap de lloc, com sugerix marcolfament Rosa Seser.

Els maulets valencians en Barcelona combateren baix banderolas en imàgens dels Patrons del Regne: Sent Vicent Ferrer i la Verge dels Desamparats, que també eren el nom de les dos companyies. Com els colaboracionistes seguiran endenyant als chiquets en la gabula del 25 d'Abril (que mai se havia celebrat), l'ixquen vostés la carta de Sirat, comandant de les tropes valencianes, als Comuns de Catalunya el 12 de juliol de 1713:

«Los valencianos que han determinado no ausentarse de esta ciudad, que representan al Reyno de Valencia (...) desean los valencianos manifestar su constancia, zelo y fidelidad a su legítimo Rey y Señor (...) alivios que en el presente estado pudieran conseguirse a favor de los que se hallan extrañados de su Patria» (Ms. Castellví, c.1726).

Este document heu reproduïx el maulet català Francesc de Castellví, u dels capitans de la Companyia Coronela que va defendre Barcelona d'asta l'any 1714. Els valencians maulets, els autèntics, els que defengueren Barcelona, usaven el castellà pera comunicar-se sense equívocs en els maulets catalans. I n'hia atra veritat que'ls col·laboracionistes callen: els maulets valencians en Catalunya es sentien “extrañados de su Patria”.

En el castellà del 1710 usat per els maulets, “extrañado” era sinònim de desterrat (del llatí *extraneāre* > *extrañar*). La seu pàtria era el Regne de València, com recorda Castellví en el manuscrit que escrigué en Viena, en la Cort del Archiduc, per l'any 1726. En ell oferia interessants reflexions llingüístiques ('otro Idioma que se usa en el Reyno de Valencia') i geopolítiques, des de sa perspectiva vienesa:

«y estos dos Idiomas Viscaino y Cathalan son entresi muy distintos; y los que llegan de lo interior de la España, en Viscaya y en Cathaluña no entienden una sola voz; y tienen estos dos Idiomas Alfabetos distintos, y nombres muy diversos en las cosas. Assimismo hay otro Idioma que se usa en el Reyno de Valencia y en lo mas se parece al Idioma Cathalan» (f.48).

Castellvi raonava en sensatea. Mentre que'l vasc no era neollatí, el valencià i català eren germans; pero singularisats l'u del atre, lo mateix que'l territori:

«Con esto se vè claro que los Portugueses, Castellanos, Leoneses, Viscainos, Asturianos, Gallegos, y Navarros son distintas Naciones dentro del continente de la España. Assimismo los Aragoneses, Cathalanes, y Valencianos no son todos unos» (f.48).

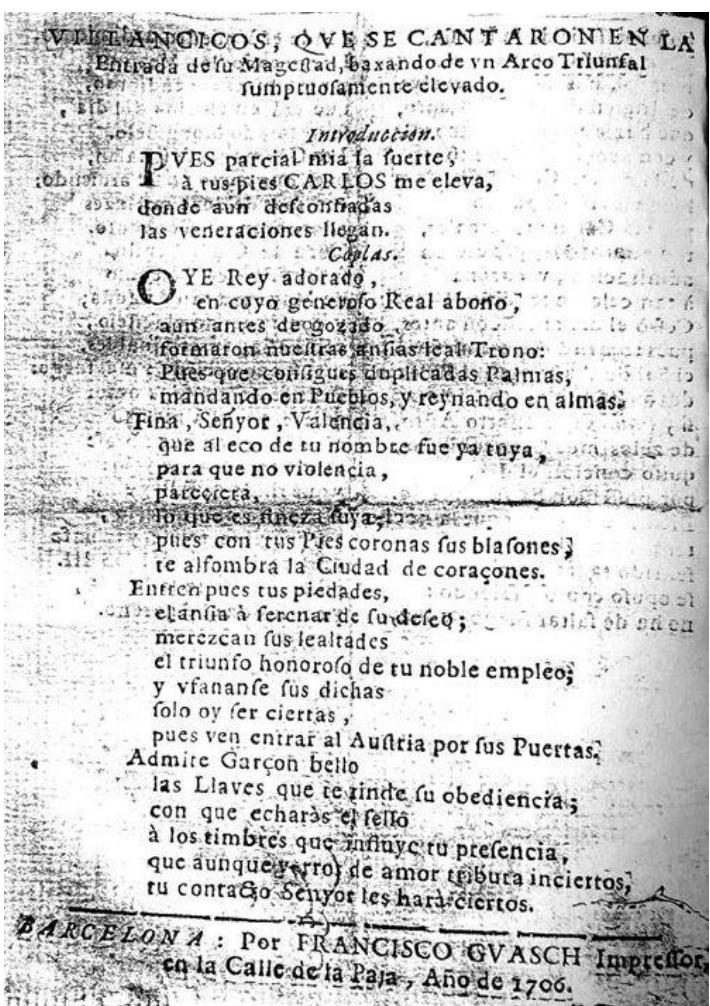

Per cert, es curiós la devoció a la Verge dels Desamparats dasta en la volcànica Olot, com mostra la reproducció. I no creguen, per supost, que siga per l'episodi de la companyia ‘Verge dels Desamparats’ dels maulets en Barcelona, si nos per la valencianisació de Catalunya des de feia sigles.

Els maulets de tiramisú de hui en dia, defensors del català i la bandera catalana com Rosa Seser, escriuen *desemparat*, *empar* i atres arcaïsmes y catalanismes que mana l'IEC de

Catalunya. Els maulets de veritat, encà que espanyolistes i entusiastes de la dramatúrgia en castellà, usaven *desamparat*, *amparat*, *ampar i*, per supost, *amparo*. Els deniers del 1705 també, ya que mig sigle abans, l'emblemàtic franciscà Pere Esteve de Dénia, que anava de capellà junt a l'eixércit del Regne que entrà en Catalunya en 1650, dia:

«desamparará... ampara al meu Rey Catolich» (Mercader: *Vida de f. Pere*, 1677).

Es significatiu que'l recebiment a l'archiduc Carles en València va ser modèlic pera Catalunya, dasta tal punt que'ls maulets de Barcelona publicaren els «Villancicos que se cantaron en la Entrada de su Magestad... Barcelona: Por Francisco Guasch, Impressor, en la Calle de la Paja, Año 1706». I tot escrit en la llengua del Imperi d'Espanya, en eixe venerat castellà dels arrumbats maulets, jí que coses més boniques li dien a l'archiduc!; encá que lo de “garzón”... a un austriac:

«pues ven entrar al Austria por sus
Puertas.

Admite Garzón bello

las Llaves que te rinde su obediencia»

Estos maulets caldo d'olives eren els que, segons Rosa Seser i

Pérez, defenien la llengua valenciana usant el mateix nom en català.

El llenguage puter de Rosa Seser

Parlat per vora a huit mil persones, el puter es u dels subdialectes que s'ascolten en Suisa. El catalanisme, en la seu estratègia d'angolirmos, ha desfet nostre idioma en mil escachets, denigrant a dialecte puter la que antany era, pera lliterats com fr. Antoni Canals o Cervantes, modèlica llengua valenciana. Els escrits de Seser convertixen en taranyina catalanera l'Archiu de Dénia. La astuta dona coneix el valencià modern, el de sons yayos, i m'heu demostra parlant en atre pilma que chafà l'archiu, conversació que dotoregí sense escrúpuls. Seser diu *a vórer*, *un atre*, *aixina*, etc.; pero, al escriure, envisca tot en coents catalanismes típics de chiquet ‘normalitzat’ per col·laboracionistes. Aixina, escriu ‘sang’, no el val. clàssic i modern ‘sanc’ usat per fr. Pere de Dénia i l'erudit Roc Chabàs; i no sap redactar sense ampliar de barbarisme o arcaïsmes els papers, be en l'adv. cat. ‘aleshores’ o la prep. ‘sota’.

Una i atra vega, en paperots pagats per l'Ajuntament de Dénia, Seser no deixa de fer catalanisme, bossant paraules que dasta la sarna catalanera del 1900 no havien ferit la sensibilitat dels valencians. Mosatros, en valencià modern podem dir *masero*, *campesí* o *llauraor* (o *llaurahor*; si guardem la vella costum de ficar *-h-* en el lloc de lletra elidida); lo que mai ham tingut es ‘camperol’ ni ‘bàndol’, jí la de vegades que la mauleta reglota estos chanques dutes de Catalunya en el sige XX per els col·laboracionistes!.

Esta clar que Seser s'ha guanyat mereixudament el prémit ‘Tardor’ al apostolat catalaniste. ¡Norabona, Seser!. Per supost que ella construïx sinse'l clàssic neutre ‘lo’ , i en grafies puteres com *tard*, *Nord*, *Sud*, que’n valencià serien tart, Nort, Sur. També fuig de la pluralisació valenciana, preferint ‘homes’ i ‘joves’ a ‘homens’ i ‘jovens’; adoptant morfologies del castellà antic, mallorquí, andalus i català: *duresa*, *bellesa*, *noblesa*, *infantesa*..., en cónter dels clàssics i moderns valencians *durea*, *bellea*, *noblea*, *infantea*....

El català de Seser i el valencià de Fr. Pere de Dénia

Naixut en Dénia en 1582, fr. Pere Esteve es u dels personats històrics més importants i populars de Dénia, i mos deixà interessant prosa i vers en un valencià que no es lo mateix que'l d'ara, pero que està prop. El biògraf de fr. Pere de Dénia va ser Christóval Mercader, que recordava quina llengua parlava el Pare Pere:

«*en su lengua valenciana, en que siempre predicava*» (*Mercader, C.: Vida del Venerable Padre Fray Pedro Esteve, a.1677, p.47*)

El franciscà Cristòfol Mercader escrigué en castellà la biografia de Pere Esteve, pero mantingué en valencià les seues conversacions i anècdotes. Com faria falta escriure un llibrot sobre'l lèxic i morfosintaxis del valencià de fr. Pere, a soles tractarem detalls:

val. de fr. Pere: “sa fortalea la carrasca... flauea...” (ib. p.47)

cat. : “seva fortalesa l’alzina... flaquesa de...”

val. de fr. Pere: “sa riquea” (p.355)

cat.: “seva riquesa”

L’archivera Seser, que tant s’anrecorda de fr. Pere, no li fa cas en quant a la terminació de substantius abstractes en *-ea*. Ella preferix, com s’ha dit, els andalusos i catalans *duresa*, *bellesa*, *flaquesa*, etc. Ademés, n’han morfologies de paraules que la gent, raere de rentat el cervell per la immersió, creu que son castellanes. Aixina, assistint al “Tercio de infantería Valenciana” en l’assalt a Tortosa, el belicós flare Pere de Dénia animava als soldats valencians en sa llengua, a on ix el sust. ‘áximo’:

«*solía cantar a los soldados valencianos, que quedaron en la sangrienta lid en su lengua: Animo los meus germans, que no...*» (*Vida fr Pere, 1677, p. 171*)

val. de fr. Pere: “áximo”

cat. de Rosa Seser: “ànim”

Del llatí *animus* naixqué el sust. clàssic ‘áximo’ del valencià cult. Fora d’algún cas d’*ánim* per errata, descuit o manipulació, s’ha mantingut la morfologia clàssica ‘áximo’, en *-o*, dasta la prostitució foralista del 1900:

áñimo “ánimo” (Martorell, J.: *Tirant*, c. 1460)

áñimo “ánimo reposat... flach ánimo... alegrar lo ánimo” (Esteve: *Liber*, 1472)

áñimo “home de poc ánimo” (Pou: *Thesaurus*, Valencia 1575)

áñimo “bon ánimo” (*Sacro Monte Parnaso*, Valencia, 1687)

áñimo “y en lo ánimo de no deixarla” (Ms. Jusep Esplugues, retor de la Vall d’Albayda, a.1734)

I no soles en lliteratura clàssica o del Barroc; també en la costumbrista i paròdica dasta la irrupció del fascisme catalaner del sige XX:

áñimo “astó ne va servir pera recobrar els ánimos” (Semanari Garrotá de sego, nº 3, Alacant, 1888)

áñimo “m’havia fet el ánimo” (Martínez Ruiz: *Canyisaes*, Monóver, 1909)

áñimo “els ánimos” (Valls: *La verbena*, Alcoy, 1935)

En la prosa de Seser tenim ‘ànim’, grafia introduïda fa dècades per el catalanisme. A part de lo dit, el valencià de fr. Pere de Dénia mostra morfologies verbals hui prohibides:

val. de fr, Pere: “Fuixcam, pert, seguixen” (p.355)

cat. de Rosa Seser : “fugim, perd, segueixen”

L’archivera Seser escampa la morfologia que mana l’IEC y sa mascota AVLL:

cat. de Rosa Seser: «col·laboradors locals aconsegueix que...» (Seser: *La Guerra de Seccessió*, Ajunt. de Denia)

L’autoodi de Rosa Seser a lo valencià

En publicacions seues (en dines dels imposts), Rosa Seser repetix llandosament que’ls valencians tenim un idioma, “el català”, donant fum de gas a lo que diu l’Estatut i fr. Pere de Dénia que, si vixquera en 1650, creuria que Seser era catalana. Es repugnant vörer que Seser, tenint paraules valencianes que ascoltà des de chiqueta, preferixca escriure en arcaïsmes, morfologies i sintaxis que mana Barcelona: *aquest, aquesta, altre, altra, dues, camperols, llarg, exercit, augment, véritable, gener, arxiver, degà, triomf, concedeix, afegeixen, desenvolupada, arrodonir, nombrosos, record, mentre, aleshores, mitjà, sota, tard, arrossegar, etc.* Lo pijor es que, gràcies a la Generalitat del PP i sa colaboracionista AVLL, tot s’está ensenyant als chiquets en els colèges, sense raonar ni defendre el valencià; que’s paregut al català, com també al castellà (ya heu dia Valdés en *Diálogo de la lengua*, a. 1529), pero no lo mateix. Aixina, per eixemple, mosatros no tenim el cat. ‘arrossegar’ que tant agra a Rosa Seser.

Arcaisme inexistent en val. modern, no l'arreplegá Ros (Dicc. a. 1764), ni Escrig (Dicc. ed. 1851); pero sí els catalaners foralistes de la ed. del 1887, mort Escrig. En valencià tenim el verp casi homòfon ‘rosegar’ i el posv. ‘rosegó’:

rosegar arrails: “una rata... rosegeve les rayls” (Ferrer, St. V.: Serm., c. 1400)

rosegar cansalá, forment...: “un verme que rosega” (Esteve: Liber, 1472)

rosegar: ‘rosegar... cortar menuda y superficialmente, parte de un todo; y por ir poco a poco descarnando los huesos de la carne que tenían pegada’ (Ros: Dicc. val., 1764).

Respecte al sust. *rosegó*, a part de tros de pa dur, recorde els que feia ma mare en el forn del carrer en farina, ous, armeles, sucre, rent...; eren com udolets que casi trencaven els quixals.

rosegó dols “este rosegonet... la llepolía que més m'agrá es” (Llobat: ¿Ho ha fet el fill del alcalde?, 1931)

rosegó de pa “sopes y algún rosegó de pa” (Coloqui nou de la chitana, el moro y Chuanet el..., ed.1852)

Recordava Corominas que l'arcaisme ‘*arrosegar*’ es paraula viva en català, no en valencià. El mateix lexicógraf critica l'us d'*arrastrar* en valencià, esperant que'l moviment catalaniste capgirara tot al seu desig (l'AVLL del PP i l'eixércit de funcionaris com Rosa Seser s'encarreguen d'implantar ‘*arrossegar*’ i demés femerà catalana en el cervell del anderdat poble). En català, segons Alcover:

“**arrastar**: és un castellanisme introduït modernament; el Dicc. Nebrija, ed. de 1585, ja el duu, però no surt en els documents dels segles XVII i XVIII, o hi surt molt poc. El seu equivalent català és *arrossegar*” (DCVB)

El nacionalisme expressioniste està raere d'estes opinions, no la purea de raons llingüístiques. Si mosatros, els valencians, tenim el verp ‘*arrastar*’ arraïlat des de fa sigles, dasta en la patrimonial paremiologia —‘en la màrfega arrastrant’—, per força te que haver documentació que rebatixca lo afirmat per Alcover, y la tenim.

Del llatí *rastrum* varen eixir poc a poc un palmito de derivats, com el val. *rastrar* > *arrastrar*. En el XV era veu valenciana, com demostra Jaume Roig:

rastrar, (a)rrastar “ni rastrará / tan llongues faldes” (Roig: Espill, 1460)

Ya en el Renaixement estava arraïlat en morfologia moderna (*a + rastrar* > *arrastrar*), en testimonis del seu us notarial, eclesiàstic i lliterari dasta el val. modern; encá que’ls erudits catalans neguen esta realitat. Aixina, per exemple:

arrastrar “arrastrat per los carrers” (Rel. del notari Gaspar Cantó, Alcoy, 1568)

arrastrar “y gramalles de drap arrastrant” (Llibre de Antiguetats, 1611)

arrastrar “qui m'arrastra / ... una animeta” (González: Sacro Monte, 1687)

arrastrar “notari, /...de capa arrastrant” (Coloqui...en fer cuchs de seda, 1743)

arrastrar “portar la corda arrastrant” (Galiana: Rondalla, 1768)

arrastrar “un tros de capa arrastrant” (Coloqui... li díen Crisóstoma, c.1770)

arrastrar “arrastrant un gran vestit” (Millás: Una agénsia de crieas, 1874)

arrastrar “no el fan tornar ni arrastrant” (El Tio Cuc, nº 150, Alacant, 1917)

L’ús paremiològic del verp era popular en el sige XVIII:

en la márfega arrastrant “en la márfega arrastrant / no ixquera” (BRAE,

R.M. 6.639, Coloqui en valenciá, c.1790)

en la márfega arrastrant “torná a eixir en la márfega arrastrant” (El Trull, 19 de febrer de 1841)

Com es sabut, en val. modern pert el gerundi la *-t* al nugar-se en fluix enclític:

val.: “va viure sempre arrastranse” (Llibret Foguera San Blas, Alacant, 1930)

val.: “la vérem vindre arrastranse” (Bellver: La creu del matrimoni, Eixàtiva, 1866)

cat. de Seser: *la vam veure arrossegant-se.*

L’adj. ‘arrastrat’ era de lo més comú en valenciá:

val.: “¡Este arrastrat!” (Roig y Civera: El tesor, Gandía, 1884, p. 41)

cat. de Seser: ‘Aquest arrossegat!’

El verp ‘arrastrar’ en el valencià d’Andrés Ivars

¿Quí era Andrés Ivars? Un erudit naixut en Benissa, prop de la Dénia de Seser, que cremà sa vida en estudis sobre les flotes del Regne en 1398, el viage de Joanot Martorell a Londres, l’ajuda de Valéncia al enigmàtic monasteri del Mont Sinaí, etc. Franciscà i amic de Fullana, amplià estudis de paleografia en l’Archiu Vaticà, i els d’Història en Florència. Premiat per el Rat Penat en els Jocs Florals de 1919, la seua llabor investigadora era reconeguda per polítics e intelectuals, dasta que uns progressistes li foradaren el cos en 1936 y s’encaramitá al Paraís dels desamparats.

En 1933 era el millor paleógraf valencià, encá que apolític i valencianiste, qualitats criminals pera’ls progressistes. El 8 de setembre de 1936, a la matinadeta, el seu cadàver apareixia tirat en la carretera a Valéncia, eixint de Gata de Gorgos a l’esquerra. Havia segut fusilat. Tres mesos abans, resident en Madrit, era director de la revista d’investigació històrica ‘Archivo Ibero-americano’. El 20 de juliol, aborronat, va escriure que «guàrdies d’asalt i milisies socialistes» havien cremat sa residència.

En un dramàtic Diari escrit en llapissera i mal paper, contà en primer persona els últims dies de sa vida. El sabi franciscà, sense creure tanta vilea del ser humà, anotà este comentari a on trobem el verp *arrastrar*, el mateix que espeta Rosa Seser:

“*volent desenterrar al bisbe de Segorb y arrastrarlo*” (Ivars: *Diari póstum*, 30 juliol, 1936).

El cat. ‘augment’ de Seser i el val. ‘aument’ de fr. Pere de Dénia

En el mateix panflet novelat a on mos clava la matafula de les barres d’Argemí, l’archivera Seser escupix morfologies com l’arcaic llatinisme val., cast. i cat. ‘augment’; que ningú usava en valencià modern abans del femer catalaniste del 1900.

val. de fr. Pere de Denia: “aument, y en conservació...” (Carta escrita de la mano del Siervo de Dios Pere Esteve, en Vida del venerable, 1677, p.80)

cat. de Seser: “l’augment de...” (Seser: La Guerra de Successió, Ajunt. de Denia)

Del llatí *augmentum*, desde’ls clàssics trobem la grafia valenciana *aument*, en simplificació consonàntica paralela a la que donà l’it. *aumentare* i el cast., gallec i port. *aumentar*. Convé anrecordarse de que’l castellà del Barroc, en temps de fr. Pere de Dénia, mantenía viu l’etimològic *augmento*:

cast. aumento: “Sólo en un lustro me debe / Roma aumento y libertad” (Lope de Vega: Rimas, 1612)

cast. aumento: “como interessado en el aumento de estos daños” (Serna, Jacinto de la : Tratado de las supersticiones, México, 1656)

En el pur castellà de Toledo, en Corral de Almaguer, trobem eixe verp ‘aumentar’ per l’any 1650:

cast.: aumentar: “pudiere aumentar en la dicha capilla” (Constituciones de la Capilla de Sta. Mª Magdalena de Corral de Almager, año 1653)

La grafia etimològica ‘aumentar’ perdura en castellà quan en valencià ya teníem la morfologia moderna ‘aumentar’:

val. aumentar: “en aument de vostra alegria... per aumentar e defendre la sancta fe” (Martorell: Tirant, c.1460)

val. aumentar: “més les ganes aumenten” (Proc. de les Olives, 1497)

val. aumentar “particular conte en aumentar” (Const. Univ. de Valencia, 1611)

val. aumentar “aumentar / de sa caritat la flama” (Alegre: Sacro Monte Parnaso, 1687)

El malcuinat sintàctic de Rosa Seser, segons fr. Pere de Dénia

El fascisme idiomàtic catalaner ha impost construccions sintàctiques pera alluntar-se del castellà. El funcionaris, tremolant, callen y obedixen lo que siga, actuant com a bochins llingüístics. Aixina, la funcionaria municipal Rosa Seser (que diu català al valencià, que escriu que Catalunya era Regne, que mos refrega les quatre barres d'Argemí...), construíx el complement circumstancial de lloc en prep. ‘a’ davant de topònim:

cat. de Seser : “rei de Catalunya, proclamat a Barcelona”

cat. de Seser: “fets que ocorregueren a Dénia”

val. de fr, Pere de Denia: “ací en Valéncia” (Mercader, a. 1667, p.94)

val. de fr. Pere: “en Cap de Pals fonch” (ib. p.95)

val. de fr. Pere: “en Belem portal y cova” (ib. p.98)

¿Per qué Rosa Seser construíx en sintaxis catalana? Per la mateixa raó que mentia respecte a la vexilología. Mosatros, en valencià, des de temps migevals usem la prep. ‘en’ davant de topònim, aludint al lloc a on estem; i la prep. ‘a’ pera senyalar cap a ón anem:

val.: “yo vixc en Dénia”

cat. de Seser: “jo visc a Dénia”

La construcció nostra era clàssica, i n’han millars d’eixemples que, no obstant, no tenen valor pera l’expansionisme català:

val.: “tafulles de terra situades en Cauyet” (APH. Sta. María d’Elig, Sig.168, testament de Dona Berthomeua, 7 setembre 1389)

val.: “en Bogia en terra de moros” (A. Hist. Ecl. de Morella, not. Guillem Esteve, 4 octubre 1393)

val.: “Lo rey... en Castelló de Burriana” (ACA, Escrit real dirigit al Justicia de Morella, reg. 2175, fol. 29, 14 març 1402)

val.: “estant lo senyor rey en Capua” (Dietari del capellá d’Anfós, 26 de novembre 1436)

val.: “domiciliat en Castelló de la Plana” (Ginart: Rep. dels Furs, 1608)

val.: “en Calp, en Altea y també en Benisa” (Bib. Nac., Ms.3847, Trobes de Jaume Febrer, c. 1670)

I aixina aplegarien dasta'l sigele XX. La mateixa sintaxis que trobem en Elig, Castelló o Valéncia en el 1300, es mantingué dasta en lliteratura paròdica del val. modern, no prostituït per el catalanisme:

val.: “en Castelló mos ha descarregat la pigota” (Semanari El Blua, nº 3, Castelló, 1892)

val.: “no soparé esta nit en Cullera” (Salvador, Carles: Un negosi com un atre, 1921)

val.: “el Tio Cuc en Denia” (El Tío Cuc, nº 116, Alacant, 1917)

val.: “¿Y tu has naixcut en Eixàtiva, la terra del Punteret?” (Montesinos, Vicent: Un Belmonte de sotana, 1913).

Dins del mateix Archiu Mun. de Dénia, Rosa Seser coneix els Millars d'eixemples de com els seus antepassats construïen en la prep. ‘en’, inclús aludint a la sagrada Barcelona:

“**en** Barcelona o Çaragoça” (AMD. Nug. 336, c.1634, f.6v.)

Encá que omplírem l'archiu de Dénia en documents com els sobredits, Rosa Seser mantindrà sa guerra d'autoodi al valencià.

El valencià ‘formache’ de fr. Pere de Dénia

Els mecanismes automàtics de formació de lèxic y acomodació morfològica i sintàctica anaven a tota màquina a mijans del segle XVII. El simple càmbit d'una lletra donava singularitat a un vocable respecte al homògraf de la llengua germana:

val. de fr, Pere: “pera sopar una querna y dos dinés de formache” (Ib. p.357)

Els valencians tenien tot el dret pera tindrer esta singularitat, filla lluntana del llatí *forma* que, junt al vulgar *formatīcus*, donarien a lo llarc dels sigles un fum de derivats en les neollatinas, inclusiu el mossàrap “*formage*” del 1100 (DECLLC, 4, 126). Cada neollatina tingué sa particular corrupció: it. ‘*formaggio*’, cat. ‘*formatge*’, fr. ‘*fromage*’, val. antic ‘*formage*’ i modern ‘*formache*’, etc. En tots els idiomes, els filòlegs acceptaren el seu vocable, menys els de la terra dels sanc d’horchata, a on des de Barcelona sentenciaren que’l valencià ‘formache’ era pecat lèxic i, per tant, heu prohibiren. No obstant, tenim documentació de ‘*formache*’ en tot tipo de valencià, siga cult, administratiu o popular:

formache “formache” (Vilarig, B.: Memorial de les mercaderíes, any 1607)

formache “vi del tonellet, / el formache de troncho, / y les panxes de Carlet” (BSM, Ms. 6781, Morlá: Hipocresías de les ames dels capellans, c. 1650)

formache “formache” (Bib. Nac. Ms. Infanta Tellina, c. 1660)

formache “llonganisetes, formache de troncho” (BSM, Ms. 6563, 1745)

formache “dàtils, manteca y formache / de diferents calitats” (Romans... pera riures en Carnistoltes después de haver almorsat, 1756)

El delicat ‘formachet’ també heu trobem en temps de fr. Pere de Dénia

formachet “el meló y els formachets” (Morlá: Del torn de les Monches, c. 1650)

Y la grafía ‘formache’ en el val. modern d’Alacant, Monóver, Alcoy...:

formache “demanant un rollo y una bola de formache” (Semanari El Campaner, nº1, Alacant, 1886)

formache “botifarres seques... formache (...) formaches de Canembert” (M. Ruiz: Canyisaes, Monóver, 1910, 1914)

formache “als músics... / fabes y formache blanc” (Adam y Ferrer: No’s pot dir la veritat; costums alcoyanes, 1928)

No obstant, la poregosa a que’ls senyalaren com a incults, fea que’ls erudits valencians tornaren a grafies arcaisants. N’hia que tíndrer en cónter que, si saforejarem l’immens fondo lèxic de les neollatinas, sempre trobaríem que, en algú temps lluntà, tal veu o morfologia que hui assoles es occitana, vasca o valenciana, també era gallega, italiana o viceversa. Els castellans, per eixemple, podrien reivindicar ‘formaje’, al estar documentat en mossàrap castellà (DCECH, IV, p.721). ¿I per qué esta divagació? Perque erudits en tanta noblea i coneiximents com el denier Roc Chabàs també caigueren en el mornell de la ultracorrecció anacrònica:

val. de Pere de Dénia: “dos dinés de formache” (ed. 1677, p.357)

text alterat per Roc Chabás: “dos dinés de formage” (ed. 1880, p.169)

En la millor intenció del mon, Chabàs altera esta joya del lèxic valencià de fr. Pere, tornant al model més antiu; sense aplegar al cat. ‘formatge’, el de Rosa Seser i els machongos dels prémits ‘Tardor’.

El val. Mongó i el cat. *Montgó* de Seser

n’han variants com l’insòlit *Magón* de 1557 o el *Mongoy* de 1677, pero sense *-t-*epentètica:

En l’archiu de Dénia parle a Seser de la morfologia del clàssic orònim Mongó, que ella escriu *Montgó* (com mana l’IEC), pregunta-li en quina font documental l’havia trobat en *-t-*adventícia. La dona, en caiguda d’ulls i contracció del risori, no sabia qué dir ni per a on eixir. Que sapiam, en valencià mai s’ha escrit *Montgó*, dasta l’aplegá de la prostitució catalanera del 1900, encà que sí

“la isla santa Pola se descubre,... y el cabo de Martín.../ y Zaphiro que sopla muy pujante / a la halda (sic) del monte navegavan, / y de Magón la punta bien miravan” (Espinosa: La segunda parte de Orlando, Anvers, 1557, f.71)

D'etim desconegut, alguns li donen orige iber-vasc, emparentat en el cognat modern vasc ‘*mendi-goi*, montanya superior’ (Vidal, p.488); pera atres es derivat de *Mons Iovi* o *Mons Agón*. L'orònim *Montgó* en –t– no ha existit mai en valencià; assoles es contaminació epentètica i moderna de *mont*, duta per filòlecs catalaners:

Mongó “la montanya de Mongó” (Beuter: Hist. de Valencia, 1538)

Mongó “del latín Mons Iovis, daría Mongó” (Diago, 1600)

Mongó “Mongó significaría Mons Agón” (Escolano, 1608)

Mongó “ a pres en la montanya del Mongó” (Llib. albará, 322, any 1622)

En valencià modern es mantingué la morfologia, en testimoni d'autors com Blasco Ibáñez y Azorín:

Mongó “montanya de Mongó... de Denia” (Gadea: Tipos, apéndix, 1908)

Mongó “Denia... del Mongó, y encara...” (El Tio Cuc, nº 101, Alacant, 1916)

Mongó “el Mongó” (Blasco Ibáñez: Mare nostrum, 1918)

Mongó “el Mongó” (Azorín: Superrealismo, novela, 1929)

També tenim l'orómin Mongómit, ¿diminutiu de Mongó?:

Mongómit “..de Mongómit ” (Toponimia rural de Sant Joan d'Alacant, 1998)

En minúscula en el modisme ‘*De mongó, calla tu y callaré yo*’, pot ser que, com la gent apenes eixia del seu llogaret de naiximent, ignoraren que era el nom del gran mont de Dénia:

“seguix el afronte, / con que si no es de mongó: calla tu y callare yo”

(Abaristo, peó de obrer de Vila o manobre, any 1813).

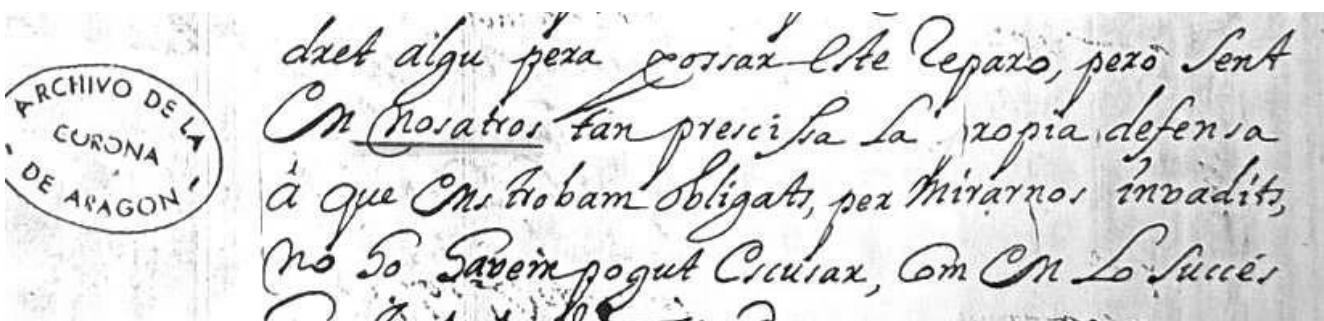
El pronom ‘mosatros’ dels deniers

La nit del 2 de giner de 1873, en el teatre de Dénia s'estrená *La cara de Mongó*, genial apropòsit de Manuel Barreda a on els protagonistes eren fr. Pere de Dénia, la Cova de l'aigua, els Pilons del Mongó, la Pansa, el Saladar, etc. L'asunt principal era trobar dona pera'l casori del Mongó, que estava fadrí. Lo interessant es vore cóm el valencià del 1873 mantenya característiques com la morfologia ‘Mongó’.

Els deniers que ompliren eixa nit el coliseu de Dénia escoltaríem la seu llengua, en vocables com el pronom personal ‘mosatros’, hui prohibit per el fascisme catalaner. Derivat del llatí *nos* (que ya tenia semantisme de *yo + otros*), sorgiren corrupcions com el fr. *nous* i el cultisme etimològic portugués *nós*. En llengua valenciana tingué un llarc trayecte dasta obtindre la morfologia moderna:

nos > nos altēros > nos otros > nosaltres > nosaltros > nosatros > mosatros

L’evolució, dins del caos morfosintàctic migeval, mostraria un vaivé d’isogloses. Aixina, en Llull ix la grafia ‘nosautres’ (c.1300); i ‘nosatros’ en doc. del any 1469 (Alcover, DCVB). En valencià del Barroc tenim un canvi perceptible en la suau espenta a l’arcaisme ‘nosaltres’ (que quedaria viu en català). Aixina, en temps de fr. Pere de Dénia s’advertis la presència de ‘nosaltros’

nosaltros “y a nosaltros redemir” (Mercader: Vida de f. Pere Esteve, 1677, p. 124)

nosaltros “en nosaltros... quant nosaltros” (BUV. Morlá: Ms. 666, c. 1649)

I també ‘nosatros’, inclús en memorials de la Generalitat. Era l’esclavó morfològic intermig pera aplegar al val. modern *mosatros*:

nosatros “sent en nosatros” (ACA, Carta del Sec. de la Generalitat Val., 11 de Decembre 1696)

En el 1800, la morfologia arrailá de Nort a Sur del territori valencià era ‘mosatros’, més que atres variants. No obstant, el fascisme catalaner del 1900 ordenà que’ls indígenes valencians usarien la corrupció del llatí que estava viva en català: ‘nosaltres’. Als col·laboracionistes de la Generalitat actual els sindonava lo mateix que’l pronom ‘mosatros’ estiguera arrailat en el valencià de tot el Regne, fora en Castelló, a Xàtiva, Alacant, Elx, València o Monòver:

mosatros “al vore mosatros que...” (Bellver: La creu del matrimoni, Eixàtiva, 1866)

mosatros “igual que mosatros” (Colom: Tal es Cualis, Castelló, 1872)

mosatros “mosatros també tenim” (El Campaner, nº1, Alacant, 1886)

mosatros “mosatros els homens...” (Semanari El Blua, Castelló, 28 febrer 1892)

mosatros “estem mosatros” (Sansano: Una sublevació en Jauja, Elx, 1896)

mosatros “mosatros mos entenem” (M. Ruiz: Canyisaes. Monóver, 1909)

mosatros “lo que volen de mosatros” (Román: Tots de la mateixa família, Alcoy, 1937, p. 4)

D'asta en els durs anys de la Guerra Civil, els pronoms *mosatros*, *vosotros* eren els dels republicans valencians:

mosatros “ya saps... mosatros” (Semanari “El Obrero” d’Eli, 10 de giner 1938)

I perduraren raere de la contienda, d'asta l'aplegá de la extrema dreta catalanera que hui mos furta i aufega:

mosatros “mosatros a tots donarem de coca en oli un bon moset” (Torregrosa: Pasodoble en Llibret Foguera Carrer Sant Vicent, Alacant, 1944)

mosatros “¡negra sort la de mosatros!” (Llibret Foguera Pl. de las Monjas, Alacant, 1952) **mosatros** “y mosatros li demanem...” (Llibret Foguera Hernán Cortés, Alacant, 1954)

Per tant, en la nit del 2 de giner de 1873, els deniers que anaren al teatre de Dénia escoltaren als actors el pronom ‘mosatros’, no l’arcaisme ‘nosaltres’:

mosatros “mosatros som / del... Mongó / els dos Pilons” (Barreda: La cara de Mongó, 1873)

Y vullc aclarir, per si algú s’aborrona al vörer grafies com ‘espectahor’ o ‘teatro’, que heu comprenc desde'l punt de vista catalaniste; mes no dels valencians que volen defendre la singularitat del idioma ¿Per qué tindrer vergonya de l’evolució morfològica lliurement feta per nostres antepassats?. En timidea, Escrig arreplegava ‘espectahor’ en 1851; i el vulgarisme ‘teatre’ va ser un cas asilat de Carlos (no Carles) Ros. Com tinc perea, copie lo que du l’actualisat *dhivam*:

teatro «En valenciá teníem y tenim el cultisme *teatro*, del lletí *theātrum*. La corrupció *teatre* es invent y foc amic de Carlos Ros, que rechásá *teatro* per ser homógraf al castellá. Tristament, les arbitrarietats que fea Ros afectaríen a Sanelo o Escrig, que arreplegaven tot tipo de quinquillería idiomática de corruccions, catalanismes y fósils lléxics com ‘mills’ (equivalent a *millor*); o ‘volgrá’ (equivalent a *vullguera*). En el “*Formulario de certificado, de los que dan los Archiveros*” (Ros: Dicc. 1764, p. 343), pera alluntarse del cast. *archivero*, sustituix nostra morfología clásica ‘archiver’ per atre invent seu, “argihuer” (p. 343). Per cert, el catalaners fan campaneta de combregar del inventat ‘teatre’ de Ros, sin oferirmos atres eixemples més antius o del sigle XVIII. Aixina que, com asoles trobem el cultisme valenciá ‘teatro’ (y no ‘teatre’), siga en escrits de la Universitat de Valencia del 1600 o en coloquis del XVIII, lo mateix en Novelda, Castelló o Valencia, no tenim rahons pera cambiar sa morfología»

Els valencians cults no usaven atra grafía en idioma valencià:

teatro “lo Teatro desta Universitat” (Const. Universitat de Valencia, 1611)

teatro “en lo theatro del studi de Valencia” (Dietari Porcar, 20 de maig 1614)

teatro “hagué funció... ocupats en apanyar lo teatro” (Corominas: DECLLC, I, p. 341, doc. valencià de 1639)

teatro “les empaliades del teatro pera conclusions” (Const. Univ. de Valencia, 1655)

teatro “se li feu... un teatro en alt... el gran concurs de la gent” (BV. Ms. Festes del Centenar a la Verge del Milacre, Cocentaina, 1720)

Encá que'l foralisme catalaner formigà desde'l 1870 al poble valencià, la morfologia culta ‘teatro’ es mantingué en tot el Regne:

teatro “el meu pare está en la porta del teatro” (La nit que venen els musics, Alcoy, 1855)

teatro “en algún atre teatro” (Secanistes de Bixquert, Eixátiva, 1867)

teatro “se habilitá pera teatro el fornal de les calderes de...” (El Tío Gabia, Novelda, 6/XII/1883)

teatro “la gent que se li fica al teatro de baldraga” (Semanari El Blua, Castelló, 21 febrer 1892)

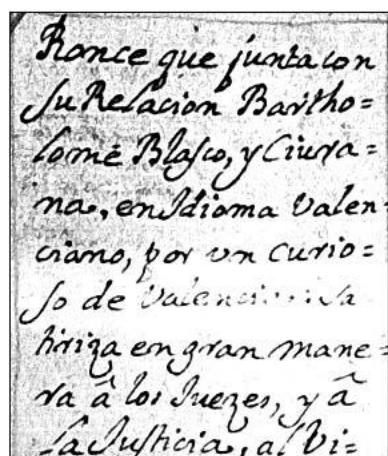
teatro “no veu may el teatro per dins” (Semanari El Cullerot, Alacant, 17 abril 1898)

teatro “y per la nit, el castellet, el teatro” (Canyisaes, Monóver, 1912)

teatro “el teatro está radiant” (Llibret Foguera Plaza de las Monjas, Alacant, 1948).

Rosa Seser, tisparix del rebals catalaner

Hui tenim una trinchera defenguda en garrida per uns poquets valencians i, enfrente, el potent eixèrcit catalaniste de la Generalitat del PP, en funcionaris com Rosa Seser que defenen en angles i dents el català i, marcolfament, la bandera de Catalunya. ¿Algú els ha dit chut? Tot lo contrari. Els donen ànimos i prémits ‘Tardor’, a banda de caramullar boljaca a fi de mes. Aixina, la ‘Tardor’ Rosa Seser insistix que’ls documents en valencià estaven en català:

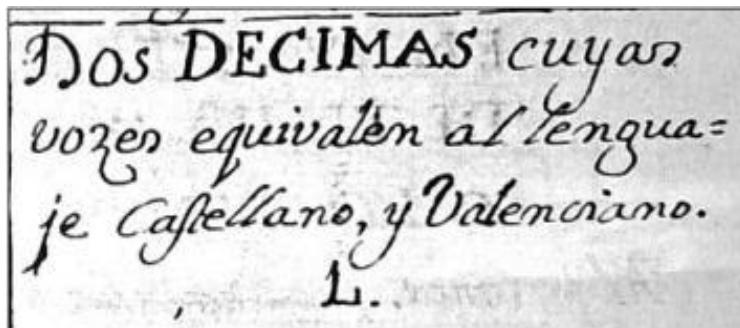

«document de la presa de possessió del senyoriu d’Ondara de l’any 1502, consta de 20 pàgines en català» (Seser, Arxiu Mun. de Denia: Aguait, 2010)

En qualsevol archiu o biblioteca en fondo antiu n’han testimonis de quina llengua o idioma era el dels nostres antepassats. Per exemple, els manuscrits de la Univ. de Valencia, a on hui tot està catalanisat, recorden lo que estava escrit “en Idioma Valenciano”, com eixa composició de Blasco i Ciurana (Bib. Univ. Valencia, Ms. Relació del carrer d’Alboraya, c. 1687) ¿Qué valencià du el manuscrit?

Prou paregut al d'ara, com mostrà este eixemple tret del original de la Univ. de Valéncia:

«en lo carrer de Alboraya / y la sanch está chorrant /... el glotonás de Valero / del coche no va abaixar / porque la pancha li aplica / dels camals més de dos palms» (BUV, ms. Rel. del Carrer d'Alboraya, a.1687)

polit» (BUV, Décimas, c.1680)

El mateix manuscrit du atres composicions, com 'Dos DECIMAS cuyas voces equivalen al lenguaje castellano y valenciano', en este estil:

«Trebballant estos de día, / y este de día y de nit, / forzós es que ixca

Tornant a la sobalma de Rosa Seser (ubicà en Pl. d'Enric Valor ¡ay!, al costat de la Pl. del País Valencià ¡ay, ay!), d'asta fa poc no era la mateixa. Aixina, quí redactà el catàlec de la documentació del Archiu de Dénia en 1981, respectava la realitat idiomàtica:

“a. 1551, siete acuerdos entre Jávea y Denia, 51 hojas en folio, en valenciano y castellano (...) a. 1599..., en valenciano y latín” (Cat. Archivo Mun. de Denia, a.1981, p.12)

En l'Archiu de Dénia tenim, per eixemple, documentació en valencià del 1600, alluntat del actual, pero en característiques que hui perduren. Aixina, en el Nugat 336 (cast. *Legajo*, cat. *Lligall*), llegim el topònim Abiar, d'etim àrap alusiu als pous, i la referencia a Benitachell:

“les Alquerías de Benitachell y Abiar” (AMD, Nugat 336, any 1662)

Els catalaners, actualment, escriuen: “les masies de Benitatxell i...”

El mateix Nugat 336 conté el *Libre del Ofici de sombrerer y pasamaner de Denia*, en plurals com ‘jovens’, ‘cofrens’ i morfosintaxis com esta:

val. de Dénia: “pera els cofrens... faena... jovens” (AMD, Nug. 336)

cat. de Seser: «per als cofres... feina... joves»

val. de Dénia: “Joyes fetes per la Ciutat de Denia... y ordenat que en la Yglesia... Sent Joachim... ánimes dels fels difunts ... soterrar... dins huit dies.. fer faena...” (AMD, Nug. 336, c. 1650)

En els manuscrits del archiu de Dénia, el de Rosa Seser, ix asobint el sust. ‘bolsa’; vocable perillós pera opositors o estudiants en l'any 2014. En cas que'l usaren, els acarrejaría suspens segur. En el sigele XVII, com els deniers eren lliures i no supeditats al fascism filològic catalaner, si usaven esta veu:

bolsa “de la bolsa comuna del dit ofici una tacha general” (AMD, Nug. 336, c.1634)

Hui, els colaboracionistes del Diccionari Normatiu Valencià han fet desaparéixer el sust. ‘bolsa’, sense tíndre en cónter sa patrimonialitat. Del llatí ‘*bursa*’ ixqué l’occità *borsa* i els antius castellans y gallegos *bursa*, *bulsa*, *bolssa*, , etc. Ya en el Renaixement, en port., cast. i val. apareix ‘bolsa’, com recordava Corominas:

bolsa «Onofre Pou imprimix una forma valenciana *bolsa*, que també ha predominat en el Reyne de Valencia pera atres acepcions secundaries com *la bolsa dels llibres*; alguns valencianistes usen en lloc d’esta una variant *normalitzada*, *la borsa*, que no sembla tradicional ni acertá» (DECLLC, II, p.147)

El mateix etimòlec torna a donar testimoni: ‘la *bolsa*, variant valenciana” (DECLLC, VI, p.967) Aixina, efectivament, nostres antepassats coetaneus del marqués de Dénia usaven esta morfologia:

bolsa “molt bona bolsa” (Timoneda: Quejas de Valencia, 1570)

bolsa “la bolsa dels llibres” (Pou: Thesaurus, 1575)

bolsa “y buidaren les bolses” (BRAH, ms. Dietari Porcar, a.1614)

bolsa “quines bolses no derroguen” (Coloqui entre Vendrell, Polop y Morlá, c.1635)

bolsa “molt pochs dinés en la bolsa” (BUV, Morlá: Ms. 666, c. 1649)

bolsa “els apuren als pobrets de bolsa” (BSM, Mulet: Hipoc. de les ames dels capellans, c. 1650) **bolsa** “dos bolses de tafetá morat... bolses de corporals” (AMC, Inv. Santa María de Castelló, 30 de giner 1688)

N’hiavíen raons pera que nostres antepassats espentaren al sust. ‘*bosa*, *bossa*’ en valencià: l’anfibología inelegant en ‘*bosa*, *bossa*’ del verp *bosar*; cast. *vomitar*:

“tan farta de pa que *bosa*” (El Mole, 1837, p. 31)

També ix el clàssic ‘disapte’ en el val. de Dénia; altra morfologia que ningú vol vórer ni de llunt (ni catalanistes ni valencianistes), encà que siga valenciana i més clàssica que les barraques:

val. de Dénia: “dos dinés cada *disapte*” (AMD, Nugat 336, f.7r.)

Tractant del Convent de les Agustines, Rosa Seser mos produïx aixardor en grafies com ‘ganxo’ i ‘midó’. El sust. *gancho* es mosarabisme valencià d’ètim desconegut (¿del prerromà *ganskio*?). Documentat en *-ch-* en el segle XIII, may s’ha perdut la grafia ‘gancho’ (DECLLC, doc. a. 1299) en registres lliteraris, cancellerescs, dietaris, etc.:

gancho “ganchos de ferro” (Beuter: Hist. de Valencia, 1538)

gancho “parleu poch y ab *gancho*” (Martí Pineda: Consells, c. 1570)

gancho “ganchos de traure la carn de la olla” (Thesaurus, Valencia, 1575)

gancho “y tres ganchos de ferro” (Dietari Porcar, a.1599, f.31)

gancho “prohibir també chusos... y ganchos” (Cr. de J. Ferrer, Imp. Mey, 1618)

gancho “que deguen portar gancho” (Llib. establiments de Peníscola, 1701)

Respecte a l'atre, en val. clàssic era *amidó*, del llatí *amylum* > *amidum*, que sumant l'article àrap ‘al’ donaria *almidó*, que Alcover considera del val. modern (DCVB); i aixina es:

almidó “dos onces de almidó” (Bib. S. Morales, Ms. 6563, 1745, f. 50)

almidó “que la roba la erta el almidó” (Bib. Nic. Primitiu, Ms. 420, c. 1795)

almidó “antigues costums... almidó” (Canyisaes, Monóver, 1911)

almidó “y untá el paper en almidó” (El Tío Cuc, nº 138, Alacant, 1917)

almidó “¿y qué li agrá més de Reims? El almidó” (Salvador, Carles: Un negosi com un atre, 1921)

El canvi catalaniste en els archius valencians

En lo que fa Rosa Seser en Dénia podríem redactar un Decàlec del furgastillo ‘Premi Tardor’; pero, com algú s'ascarotará d'este ‘decálec’ que escric, hi ha que dir que's morfologia analògica en atres valencianes com *diálec* o *prólec*; que'ls paràsits catalaners obliguen a escriure *decàleg*, *pròleg*, etc. No obstant:

prólec “lo prólech que feu...” (Canals, fr. Antoni: Carta de St. Bernat, c. 1395)

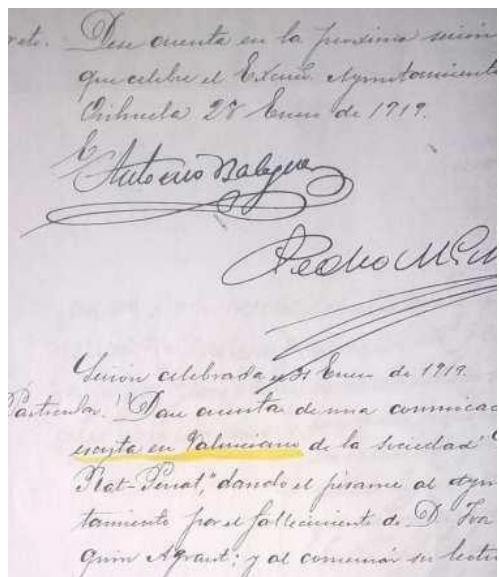
prólec “prólech de...” (BUV, Adoració de Ihesús Crucificat, c. 1480)

prólec “prolech del benaventurat...” (Corella: Lo Primer del Cartoxá, 1496)

decálec “decálec”(Fullana: Voc. valenciá, 1921)

Qui esquadriñe en archius municipals del Regne, de Nort a Sur, de Morella a Oriola, s'ancontrarà una invariant: la llengua o idioma valencià era la vehicular i es respectava el nom d'ella. Aixina, en l'Archiu Mun. d'Oriola (hui en l'Històric) m'encontre órdens de la Generalitat en valencià, cridant als jòvens pera l'eixèrcit, el mateix que defengué al Maestrat dels atacs catalans en la Guerra dels Segadors. Encabant, en el segle XVIII, baix la suau immersió en castellà, es traduïren els llibres d'oficis al castellà, i aixina quedà escrit:

“traducido del Idioma Valenciano en el Castellano, de los cuales ...” (Archiu Hist. d’Oriola , FM, nº 12 Demanda del Oficio de Cerrajeros y Escopeteros de esta Ciudad de Orihuela, 1764, f. 41)

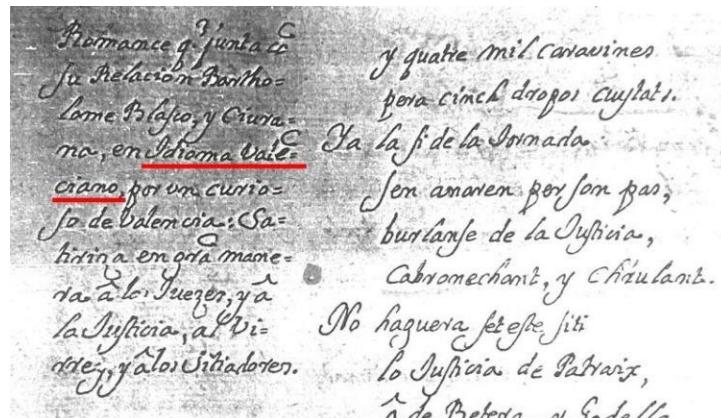

Passat el temps, en sessió del 28 de gener del 1919, en l’Ajuntament d’Oriola s’armá un còmic canyaret idiomàtic entre descendents dels murcians duts per el cardenal Belluga en el segle XVIII i els oriolans d’arrails valencianes:

«Dan cuenta cuenta de una comunicación escrita en valenciano de la Sociedad Lo Rat Penat, dando el pésame al Ayuntamiento por el fallecimiento de D. Joaquín Agrasot” Al llegar el secretari el comunicat “es interrumpido a las primeras palabras por el Sr. Martínez Arenas, que dice no debe seguir leyéndose el precitado oficio por estar en una lengua, que no es la oficial»

Per lo vist, en Oriola encara parlava valencià una part de la població, al traduir l’escrit els regidors Manuel Ferris, Antonio Bonafis i Jose Luna. Ha botat un sige des de aquell incident de 1919, i anem com els carrancs en l’asunt de la llengua.. El valencià està prohibit, i els funcionaris han mutat en premiats colaboracionistes de la implantació del català i la màrfega.

Per últim, per acabar la festa en pau, ací tenim atra vega la Relació del Carrer d’Alboraya, “en idioma valenciano” (BUV, ms. a.1687). Com podem vore, el naiximent de lèxic estava actiu en el XVII, com demostra la 1ª doc. del verb *cabronechar*, hui desaparegut dels diccionaris de meu cordial enemic Colomina (DNV, 2014) o del senyor de López de los Verdejos (DRACV)

cabronechar: verb derivat de cabró: fer el gambaire, estant seré o bufat.

chiular: verb clasic perseguit per esclafapets de l’AVLL, sempre a cachimones en la clásica –ch-: “sentién bramar los (l)leons e chiular les serpents” (Villena: Vita, 1497)

pera: equival a la prep. cat. ‘per a’; y a la també val. ‘pa’.

dropo –adj. d’etim ductós, ¿mosarabisme?. Pot vindrer del lletí *hydropicus*, per la melsa dels que patixen d’hidropsia; mes no sembla coherent en el semantisme valencià d’home astut en sórdides intencions. ¿1ª doc. en val.? En cat. ix més tart.

caravina: en cat. du vibrant múltiple –rr-, ‘carrabina’.

siti : no l'arcaisme *setge*, que oferix homonimia parcial en *setse*: “jovens de setse anys” (Porcar, J.: Dietari, 1626); “setse: diez y seis. Lo setse de giner” (Escríg: Dicc. 1887)

burlanse: caiguda de –t del gerundi + fluix enclitic: *burlant + se = burlanse*.

y: conj. copulativa valenciana, no la ‘i’ de colaboracionistes y títaros de la llengua. **este**, no'l demostratiu ‘*aquest*’ de Seser, fonda especialista en el Marques de Denia.

I sense mes cabronechar, en el cap com un tabal, mone chiulant a tastar figatells en Dénia... en lloc ben alluntat del entaranyinat archiu de Rosa Seser i Pérez i *Tardor*.

“En la translació d'est article s'ha respectat la redacció de l'autor”

Per Ricart Garcia Moya, és un historiador i investigador valencià naixut en la ciutat d'Alacant en l'any 1942. És professor d'ensenyança secundària.

Ricart Garcia Moya és llicenciat en Belles Arts, historiador i Catedràtic d'Institut de Bachillerat en Alacant. Les seues investigacions i treballs sobre l'història valenciana i la llengua_valenciana són de sobra coneudes.

Es un articuliste prolífic en la prensa valenciana i espanyola. Ha col·laborat en els diaris Información, La Verdad, Valencia Hui, Las Provincias, ABC, Diario 16, Heraldo de Aragón, Diario de Valencia, etc. En els seus articles mai falta una abundant documentació i el sentit de l'humor.

Va viure molts anys fòra de la Comunitat Valenciana. Al tornar a Alacant en els anys 80, entrà en contacte en l'Associació Defensora dels Interessos Alacantins (ADIA), de la que formaven part Josep Boronat, Antonia Vila i atres destacades personalitats valencianistes del sur de les terres valencianes del Regne de València.

Segons ell mateix comenta, en eixa època estava de moda negar les Armes Reals Valencianes. Casi per casualitat, va trobar un dibuix en el Museu del Louvre de París en el que apareixia Alfons el Magnànim en les barres, la Corona i el Rat Penat. Era un dibuix que encara no es coneixia i, a partir d'ahí és quan Ricart Garcia Moya escomençà a investigar sobre temàtiques valencianes en archius, biblioteques, etc. Trobà un camp de treball grandíssim que no ha abandonat fins a l'actualitat.

Lo ben cert és que Ricart Garcia Moya a lo llarg d'estes dècades ha descobert documentació sobre l'història o la llengua valenciana que abans no es coneixia o es troava perduda, o inclús, que estava manipulada per atres fonts interessades.

Es autor dels llibres d'investigació: *Tratado de la Real Senyera* (1993), editat per l'Ajuntament de València i que tracta sobre l'història i l'heràldica valenciana. Els atres dos llibres posteriors *Historias del Idioma Valenciano* (2003) aixina com el *Diccionari historic del Idioma Valencià Modern* (DHIVAM) (2008), estan dedicats a les investigacions sobre la llengua valenciana.

Les investigacions i publicacions de Ricart Garcia Moya soLEN incidir, entre atres aspectes, en la manipulació llingüística i històric-documental que el catalanisme o el castellanisme ve realitzant des de fa dècades a la llengua valenciana, a l'història valenciana o ad atres senyes d'identitat pròpies del poble valencià.

ACLARIMENT: Esta publicació està redactada en les Normes d'El Puig. Encara que és una obra colectiva, l'encarregat de la redacció final de cada article té llibertat per a fer-ho en la normativa d'accentuació de la seua preferència. Este tema és motiu de debat, pero no de divisió, entre nosaltres.